

Türküstan

www.turkustan.info

Vüqar Tofiqli

(əvvəli ötən sayımızda)

Beləliklə, vəziyyətlə barışmayan Əbülfət ağa keçmiş nökrinə atının yəhərində gizlətdiyi kanistrleri gətirməyi və sol-yarkanın bütün otaqlara səpməsini tapşırır. Qaravulçu əvvəlcə tərəddüd etsə də, sonradan Əbülfət ağanın əsaslı təkidlərindən sonra bu addımı atmalı olur. Beləliklə, idarə binasına od vurulur. Qorxuya düşən qaravulçunu isə Əbülfət ağa təlimatlandırır. Qaravulçu səhərə yaxın kəndə hay salır. Səhəri gün isə Əbülfət ağanın təlimatına əsasən qaravulçu günahın məhz kolxoz sədrində olması ehtimalını irəli sürür. Ancaq proses bir qədər uzandıqından və sonradan İkinci Dünya Müharibəsinin başlaması sədr sürgündən azad edilir.

Kənd sakinlərindən eşitdiyim digər bir xatirə Əbülfət ağa ilə bağlı idi. Belə ki, ikinci dünya müharibəsi dövründə müharibə zamanı əsir düşən həmyerlilərimizin biri hərbi hospitalda bir həkimlə qarşılaşır. Həkim Azərbaycan dilində onun haradan olması ilə maraqlanır. Təcübündən özünü itirən həmyerlimiz Quzanlıdan olduğunu dilinə gətirir. Həkim ondan "Ağalıq" haqqında, habelə Mircabbar ağa haqqında, onun oğlu barəsində sual verəndə yaralı həmyerlimiz uşağ ikən o həyətdə olduğunu və bir uşaqla həтта gülüşdiyini deyir. Məlum olur ki, bu adam Əbülfət həkim imiş. İndi dünyasını dəyişmiş həmyerlimiz iddia edirdi ki, həkim sovet casusu kimi almanların içərinə göndərilmişdi.

Mircabbar ağa haqqında müəyyən məlumatları əldə etmək məqsədilə İmamqulubəyli kəndinin yaşlı sakinlərindən biri olan, kənddə "Lətif oğlu Xasay" adıyla çağırılan Xasay Lətif oğlu Allahverdiyevlə görüşdüm. Müsahibim 1928-ci ildə Laçın rayonunun "Musurmanlar" adlanan kəndində anadan olub. II Dünya Müharibəsi dövrü, təxminən 1942-ci ildə ailəlikcə İmamqulubəyli kəndinə pənah gətiriblər.

Həmsöhbətim deyir ki, kənd əsasən indiki Ağcabədi rayonunun İmamqulubəyli kəndindən olanlardan, Mircabbar ağanın ətrafında çalışan kəndlilərdən, habelə Laçın rayonunun müxtəlif kəndlərindən, o cümlədən Şəlvə, Daşlı və digər yaşayış məntəqəsindən gələnlərdən formalaşmış. Laçın rayonundan gələnlərin bir qismi hələ 20-ci illərdən əvvəl, bir qismi isə müharibə illərində məskunlaşmışdı.

Xasay kişi söyləyir ki, Mircabbar ağanın Soltanbud təpəsinin ətəyində ikimərtəbəli mülkü olub. Mülkün ikimərtəbəli və ən müsair Avropa stilində olmasını bir çox adamlar da təsdiq

ləyir. Mülkün ətrafında Mircabbar ağanın zəngin bağı olub. Bağın ətrafında sıx ağaclar əkilmişdi. Bu ağaclardan əsasən ev tikintisində tir kimi istifadə edilirdi.

Bağın yeri və mülkün həyəti təsadüfən Lətif kişinin ailə üzvləri, oğlu Xasay və Azay kişinin, o cümlədən bacıları Tamaşa və Nübar xanımgilin həyətlərinə düşüb.

"Biz bu ərazilərdə məskunlaşanda artıq mülkün birinci mərtəbəsi sökülmüşdü. O illərdə demək olar ki, kənddə ev tikən adamların əksəriyyəti məhz Mircabbar ağanın mülkünün materialından istifadə edib. Sonuncu kərpiclərdən biz də istifadə etmişik. Deyirlər ki, Mircabbar ağa lay-lay olan kərpiclərin onuna bir qızıl

Xan qızı Natəvanın övladları - Keşməkeşli həyat salnaməsi

onluq verib.

Maraqlıdır ki, bizim həyətdə düşən hissədə Mircabbar ağanın öz əliylə əkdirdi "Güleysə" narının çubuğunu kənddə paylamadığım adam qalmayıb. Həqiqətən "Güleysə" nar dənələri və rəngi çox qeyri-adi.

Kəndimizin üst tərəfində "Ağalığın çalması" deyilən ərazidən düz üz Quzanlı kəndində "Saqqız" ağaclarından ibarət sıx meşəlik idi.

Mircabbar ağanın ən sədaqətli adamı onun darğası olmuş Əbdüləzim kişi idi.

Bir gün kolxoz quruluşu dövrü Mircabbar ağanın böyük oğlu Əbülfət ağa gecəyən Əbdüləzim kişigilə gəlir və bir torba qızılı gizlətməyi ondan xahiş edir.

Əbdüləzim kişi Əbülfət ağanı götürüb meşənin iç tərəflərinə doğru gedir. Ağac "kooşu" tapıb torbanı oradaca gizlədir. Əbülfət ağa şərt kəsir ki, ara sakitləşəndən sonra gəldimsə, qızilları götürəcəyəm, gəlməsəm qızillar sənə halalıdır.

Elə olur ki, bir müddətdən sonra Əbülfət ağa sağ-salamat

gəlib çıxır. Və birlikdə Əbdüləzim kişinin ailə üzvlərinin iştirakıyla həmin ağacı tapıb qızılı götürürlər. Əbülfət ağa nə qədər istəsə də Əbdüləzim kişi ondan heç nə almır. Bununla da özünün sədaqətinin sonadək nümayiş etdirir".

Lətif oğlu Xasay kişiyə söhbətim xeyli şəkdi. Qardaşı oğlu Azərin iştirakıyla keçən söhbətdə bir çox məqamlara toxunduq.

gər qohumlarından soruşubmuş. Söhbətə qəbrüstü abidənin üzərində yazılan şeirlə başlayıram.

Adım Əbülfətdir ibn Mircabbar, Oldum ələcsiz bir dərdə giriftar. Elim Qarabağdır, şəhridir Şişə, Cəlayi vətən oldum mən həmişə. Diyar qurbətdə can verdim tənha, Dərdimə tapmadım bir dərman əsla. Nəbbadəyi Xurşid Banuyam mən, Gözündən qan tökər dərdimi bilən. Elimdən, balamdan əlim üzöldü Başım torpaqdan cələng düzöldü. Etsəniz qəbrimi dostlar ziyarət Ruhum şad olacaq inanın əlbət.

Bu şeiri ömrünün son illərində Əbülfət ağa Ağamirov yazıb. Əlavə edim ki, 1964-cü ildə Əbülfət ağanın on dörd yaşlı oğlu Fətəli ağır xəstəlikdən dünyasını dəyişir. Ondən əvvəl isə Miriş və Səid gənc yaşlarında dünyalarını dəyişmişdilər. Bu şeirdə məhz o ərəfədə yazılıb. Sonralar özü də vəsiyyət edibmiş ki, məzarının üstündə məhz bu şeir yazılsın. 74 illik keşməkeşli həyat salnaməsini bir necə sətirik şeirə necə ustalıqla yerləşdirə bilib, Əbülfət ağa.

Əbülfət ağa Ağamirov 1900-cü ildə anadan olub. Ağdamda 1883-cü ildən fəaliyyət göstərən Abbas bəyin məktəbində təhsil alıb. Özü də rus dilində. Rus dilini mükəmməl bilməsi sonralar onun dadına çox çatıb. Bununla yanaşı nəvəsinin söylədiyinə görə, babası Ail təhsilini Sankt-Peterburqda alıb. Məşhur Qarabağ atlarından ibarət ilxıları olduğundan onlara daimi baytar xidmətinin göstərilməsi zərurəti meydana gəlir. Atası Mircabbar ağanın tövsiyyəsi ilə Mirqaffarağa mühasibliyi, Əbülfət ağa isə baytar həkimliyini oxumaq üçün həmin şəhərə göndərilir. Vaxtı ilə da-

yəsinin sayəsində rus dilini öyrənsə də, sonradan Sankt-Peterburqda oxuduğu zaman rus dili bilgilərini daha da təkmilləşdirir. Baytar həkimi kimi Əbülfət uzun müddət Şüvəlanda ferma müdiri işləmişdi. Fermada yaxşı at saxlayır, habelə hər zaman çətinə düşən insanlara yardım etməyi unutmazdı.

Xurşid banu Natəvanın Seyid Hüseynəndən olan üçüncü oğlu Mircabbar ağanın həyat yoldaşı Surəyyə xanım Rəhim bəyin qızı idi. İmamqulubəyli kəndi də, yuxarıda söylədiyim kimi, Mircabbar ağanın mülkiyyətinə verilmişdi.

Mircabbar ağanın Mirqaffar ağa, Əbülfət ağa və Mirsoltan ağa adlı oğlu, Şəhla xanım və Ağca xanım adlı qızları var idi. Söhbət etdiyim xanım Sevil Ağamirova Əbülfət ağanın qızı Şəhla xanımın övlətidir. Sevil Ağamirovanın dediklərindən:

- Babam savadlı, öz üzərində daim çalışan insan idi. Onu hər zaman mütaliə edən görmüşəm. İyirmici illərdə çəkdiyi əzab-əziyyəti heç zaman üzümə vurmadı. Yağ-bal içində böyüyən Əbülfətin və qardaşlarının gəncliyi çox çətin və qarışıq bir dövrə düşür. Bir tərəfdən bolşevik hökumətinə məxsus Qızıl ordu hissələrinin Qarabağda hakimiyyəti bərqərar etməyə say göstərməsi, digər tərəfdən erməni separatçılarının vəhşilliyi, başqa bir tərəfdən Cumhuriyyəti müdafiə edən qüvvələrin və türk paşalarına söykənən qüvvələrin addımları, ən əsası əhali arasında şaiyələrin sürətlə yayılması hər kəsi çaşqın duruma salmışdı. Kimi İran tərəfinə, kimi isə Türkiyə tərəfə üz tuturdu. Belə vaxtda babam əhalini evlərini tərk etməməyə çağırırdı.

(ardı gələn sayımızda)

Oxu, oxut, abunə ol!